

EMILIA BIELEWICZ-DUBIEC

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Kultura i język Głuchych

Deaf culture and language

Streszczenie

Podstawą kultury Głuchych jest utożsamianie się z ową kulturą oraz używanie języka migowego, w Polsce jest to polski język migowy, do komunikacji. Kultura Głuchych jest wielowymiarowa i dotyczy każdego aspektu życia ich członków. Wspólna historia, edukacja, wartości, normy społeczne oraz życie społeczne są częściami kultury Głuchych. Głusi kulturowo posiadają również własne święta jak i szeroko rozwiniętą sztukę.

Słowa kluczowe: kultura, kultura Głuchych, historia głuchych, edukacja niesłyszących i słabosłyszących, sztuka Głuchych, PJM, polski język migowy

Abstract

The basis of Deaf culture is the identification with said culture and the use of sign language, in Poland it is Polish Sign Language, for communication. Deaf culture is multidimensional and concerns the entirety of its members life. Shared history, education, values, social norms and social life are parts of Deaf culture. Culturally Deaf people also have their own holidays and widely developed art.

Keywords: culture, Deaf culture, deaf history, deaf and hard of hearing education, Deaf art, PJM, Polish Sign Language

Wstęp

Celem niniejszej pracy jest przybliżenie czytelnikowi elementów składowych kultury Głuchych. Kultura ta, tak jak każda inna, charakteryzuje się własnym językiem, normami społecznymi, wartościami, świętami, symbolami, sztuką i wieloma innymi cechami.

Początki

Osoby Głuche tworzą własną mniejszość językowo-kulturową, której początek na arenie polskiej można utożsamiać z założeniem pierwszej w Polsce szkoły dla głuchych, Instytutu Głuchoniemych w Warszawie w 1817 roku. Powstanie szkoły pozwoliło na rozwój polskiego języka migowego, język ten jest podstawą kultury Głuchych.

Definicje

Podstawa przynależności do kultury Głuchych, tak jak do każdej innej kultury, jest utożsamienie się z nią. Definiuje ją Barbara Kannapell, głucha profesor socjologii na uniwersytecie Gallaudeta, który jest jedynym na świecie głuchym uniwersyte-tem z kadrą i zajęciami prowadzonymi całkowicie w AJM (amerykańskim języku migowym), ponieważ uniwersytet znajduje się w Stanach Zjednoczonym, gdzie miga się w amerykańskim języku migowym. Określa ona kulturę Głuchych jako „zestaw wyuczonych zachowań i spostrzeżeń, które kształtują wartości i normy głuchych ludzi na podstawie podobnych lub wspólnie dzielonych doświadczeń¹”.

W kontekście kulturowym osoby z zaburzeniami słuchu nazywamy osobami Głuchymi, pisane od dużej litery „G”. Osoby te niezależnie od stopnia ubytku słuchu czują więź kulturowo-społeczną z innymi Głuchymi. Mówiąc o osobach z zaburzeniami słuchu należy pamiętać, aby nie używać sformułowania „głuchoniemy”, określenie to kojarzone jest z brakiem sposobu komunikacji i jest traktowane przez społeczność g/Głuchych jako obraźliwe. Osoby g/Głuche mają swój język (PJM), więc nie są nieme².

Język migowy

Następną podstawą przynależności do kultury Głuchych jest wspólny język – polski język migowy (w skrócie PJM), który jest naturalnym sposobem komunikacji

¹ <https://kulturawrazliwa.pl/blog/wiedza/czym-jest-kultura-gluchych/> [dostęp: 25.01.2025].

² <https://pzg.warszawa.pl/obsługa-gluchych/> [dostęp: 25.01.2025].

głuchych liczącym sobie ponad 200 lat. PJM jest językiem wizualno-przestrzennym z gramatyką odrębną od polskiego języka fonicznego³.

Polski język foniczny jest dla głuchych językiem obcym, ponieważ nie są w stanie w naturalny sposób go przyswoić (przez słuch), uczą się go przez wzrok i tym samym jest on dla nich językiem nauczonego. Nauka języka polskiego bez wcześniejszej znajomości języka migowego przez dzieci głuche, co ma miejsce w znacznym stopniu, nie ma więc sensu. Pismo jest wtórne wobec mowy i opanowywanie go nie jest uczeniem się języka, a tylko nauką sposobu jego zapisu.

U większości osób głuchych PJM nie jest przyswajany od dzieciństwa, ponieważ około 90%⁴ rodzi się w słyszących rodzinach, które w większości same nie posługują się polskim językiem migowym oraz często decydują się na rehabilitację dziecka⁵.

Nie ma też jednolitego języka migowego na świecie. Każdy istniejący, a jest ich ponad 300, jest oddzielnym niezależnym od siebie językiem, który powstaje i rozwija się we własnym zakresie⁶.

PJM tak jak inne języki naturalne posiada własną gramatykę oraz znaki. W polskim języku migowym występuje dwojaki szyk zdania zawierającego czasownik kierunkowy: SOV (podmiot, dopełnienie i orzeczenie) wykorzystywany przy zdaniach krótkich oraz SVO (podmiot, orzeczenie i dopełnienie) używany do zdań długich⁷. Istotnym elementem PJM, nieobecnym w językach fonicznych, jest tzw. gramatyka twarzy. Służy ona do zadawania pytań ogólnych oraz szczegółowych, negacji, potwierdzenia oraz stopniowania i wyrażania emocji. W języku migowym do komunikacji wykorzystuje się całe ciało, m.in. ręce, dłonie i usta (w postaci poruszania warg zgodnie z miganymi słowami, co jest kluczowym elementem w odpowiednim zrozumieniu komunikatu przez odbiorcę)⁸. Znaki w języku migowym posiadają wewnętrzną strukturę oraz cztery parametry określające każdy znak: układ dłoni, lokalizację, ruch oraz orientację dłoni⁹.

³ B. Iwanicka, J. Iwanicki, *Kultura Głuchych a technologie wspomagające słyszenie. Między cyborgizacją a luddyzacją osób z wadami słuchu*, „Kultura Współczesna”, Warszawa 2018, s. 131-145.

⁴ Mitchell R. E., Karchmer M. A., *Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States*, „Sign Language Studies”, Waszyngton 2004, s. 138-63.

⁵ A. Włodarczyk, *Głuchy pacjent – wyzwania i potrzeby*, Konin 2018, s. 42.

⁶ <https://pzg.warszawa.pl/o-pjm-i-swiecie-gluchych/> [dostęp: 25.01.2025].

⁷ A. Włodarczyk, *Głuchy pacjent ...* op. cit., s. 46.

⁸ Iwanicka B., Iwanicki J., *Kultura Głuchych ...* op. cit.

⁹ A. Włodarczyk, *Głuchy pacjent ...* op. cit., s. 45.

W polskim języku migowym nie występuje np. słowo „zamiennik”, z którym często spotykamy się m.in. w aptece, farmaceuci rozmawiający z pacjentem porozumiewającym się przy użyciu PJM powinni zwrócić na to uwagę.

Polski język migowy nie ma statusu oficjalnego języka mniejszości. Konstytucja¹⁰, Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych ratyfikowana przez Polskę w 2012 roku¹¹ oraz Ustawa o języku migowym z 2011 roku¹² po części chronią prawnie PJM. Brak jednak ustawowego uznania PJM za język mniejszości, pomimo badań m.in. Pracowni Lingwistyki Migowej Uniwersytetu Warszawskiego, jedyne uniwersytetu w Polsce oferującego studia filologiczne PJM, które dają podstawę do uznania polskiego języka migowego za język mniejszości. Nadanie PJM praw języka mniejszości nie tylko umożliwiłoby jego prawną ochronę, dałoby możliwość jego rozwijania i kultywowania, ale również pozwoliłoby na ujednoczenie standardów certyfikowania tłumaczy PJM, a co ważniejsze umożliwiłoby oficjalne wprowadzenie PJM do szkół dla dzieci z zaburzeniami słuchu¹³.

Wspólne wartości

Głuchych kulturowo łączą wspólne wartości. Wśród nich są: odrzucenie oraliżmu, czyli narzucanie głuchym nauki języka fonicznego oraz zabranianie, bądź wymierzanie kar cielesnych za miganie; sprzeciw wobec medykalizacji fenomenu głuchoty, czyli nie postrzeganie ubytku słuchu jako niepełnosprawności, lecz uznanie, że to społeczeństwo jest niedostosowane do ich braku słuchu.

Savoir-vivre

Głusi kulturowo posiadają swoisty kodeks towarzyski, tak zwany Głuchy savoir-vivre, który określa kanon zachowań charakterystycznych dla ich społeczności. Kontakt wzrokowy jest podstawą komunikacji g/Głuchych, z tego względu jego przerwanie bądź zakłócenie, na przykład poprzez obserwację otoczenia czy też wpatrywanie się w dłonie rozmówcy podczas migania może być odebrane jako zakończenie komunikacji, a nawet jako brak szacunku do rozmówcy.

W celu zwrócenia uwagi osoby Głuchej wykorzystuje się dotknięcie ramienia. Nie powinniśmy się przy tym bać kontaktu fizycznego z osobą niesłyszącą,

¹⁰ Dz. U z 1997 r. nr 123, poz. 776, ze zm.

¹¹ Dz. U z 2012 r. poz. 1169, ze zm.

¹² Dz. U z 2011 r. nr 209, poz. 1243, ze zm.

¹³ *Osoby Głuche w Polsce 2020. Wyzwania i Rekomendacje*, red. B. Imiołczyk, Warszawa 2020.

ponieważ wśród g/Głuchych jest to normalna część komunikacji. Przykładowo stanie w bliskiej odległości od siebie jest bardziej powszechne niż w środowisku osób słyszących. Inaczej wygląda też machanie ręką w polu widzenia danej osoby: machamy pionowo, a nie poziomo, gdyż machając poziomo wykonujemy gest pożegnania, również jest wykorzystywane do zwrócenia uwagi. W przestrzeni nieformalnej wykorzystuje się tupnięcie nogą w ziemię albo uderzenie dłonią w stół, jeżeli osoba aktualnie siedzi przy owym stole. Przy większych zgromadzeniach do zwrócenia uwagi grupy można zamigać światłem, czyli włączyć i wyłączyć światło¹⁴.

Osoby Głuche kulturowo nie używają zwrotów grzecznościowych pan / pani, które są powszechne wśród słyszących. Głusi w większości są gadatliwi, bezpośredni, zwracają uwagę na detale oraz zadają pytania, które w społeczeństwie słyszących mogą być odebrane jako nie na miejscu bądź nawet obraźliwe, na przykład są to pytania dotyczące okoliczności śmierci osoby¹⁵.

Historia

Osoby g/Głuche łączy także historia będąca w dużej mierze historią walki z dyskryminacją i poniżeniami. Przykładem owej dyskryminacji jest pierwszy udokumentowany na piśmie przykład głuchoty pochodzący z IV wieku p.n.e. od Platona i Arystotelesa. Filozofowie w swoich rozważaniach mówią: „Zdolność myślenia jest nierozłączna ze zdolnością mówienia”. Teraz już wiemy, że brak słuchu czy też niedosłuch nie wpływają negatywnie na poziom inteligencji¹⁶.

Edukacja

W 1880 roku w Mediolanie odbył się Międzynarodowy Kongres Edukacji Głuchych, w którym uczestniczyło 164 pedagogów, z czego jedynie 2 było głuchych¹⁷. Na jego obradach zdecydowano o usunięciu języka migowego ze szkół, uważając, iż jest on drugorzędny w stosunku do języka fonicznego. Zabronili tym samym używania języka migowego do komunikacji wśród głuchych dzieci. W celu zmuszenia dzieci do korzystania z języka fonicznego używano kar fizycznych, m.in.

¹⁴ Orzechowska J., Orzeł M., Przybylska E., *Poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych*, Lublin 2020, s. 28.

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=io7z5PftOU4> [dostęp: 25.01.2025].

¹⁶ A. Atkin, *No Longer Deaf to the Past. The history of deafness is as old as humanity*, „History Today”, Londyn 2015, s. 3-4.

¹⁷ <https://www.bdhs.org.uk/timeline/essays-written-for-milan-international-congress-book/> [dostęp: 25.01.2025].

wiązano dzieciom ręce bądź obcinano paznokcie do skóry, aby uniemożliwić im komunikację w języku migowym. Zamiarem decyzji kongresu było podniesienie poziomu wykształcenia wśród osób z zaburzeniami słuchu, jednak efekt okazał się odwrotny i po wprowadzeniu w życie nowych wytycznych rozpowszechnił się analfabetyzm wśród głuchych.

Na przełomie lat 80-90. XX wieku do szkolnictwa w Polsce wprowadzono system językowo migowy (w skrócie SJM, inaczej: język migany czy też migana polszczyzna), czyli sztuczny system porozumiewania się, stworzony przez osoby słyszące, będący połączeniem polskiego języka migowego i języka polskiego. SJM wprowadzony został w celu „ułatwienia” nauczania osób głuchych języka polskiego, jednak nie okazał się skuteczny.

W 1980 roku na Międzynarodowym Kongresie Edukacji Głuchych w Hamburgu zanegowano postawę oralistyczną i uznano języki migowe jako pełnoprawne formy komunikacji głuchych.

Obecnie w Polsce jest ponad 30 szkół dla głuchych, w których kształcą się dzieci z zaburzeniami słuchu¹⁸. Polski język migowy nie ma w szkołach rangi przedmiotu nauczania, a przepisy prawa oświatowego nie określają, którego PJM czy SJM dzieci i młodzież mają się uczyć.

W latach 2019-2022 Najwyższa Izba Kontroli zbadała poziom edukacji dzieci z zaburzeniami słuchu w 15 placówkach (ośrodkach szkolno-wychowawczych, szkołach integracyjnych i szkołach z oddziałami integracyjnymi) oraz objęła badaniem ankietowym 24 placówki edukacyjne również kształtujące młodzież z wadami słuchu. Jedynie w trzech ze skontrolowanych szkół dla niesłyszących i słabosłyszących uczniowie uczyli się tylko PJM. Języka migowego nie praktykowano w skontrolowanych szkołach integracyjnych i z oddziałami integracyjnymi. W placówkach, do których NIK skierował ankietę, uczniowie nie uczyli się PJM w ogóle. Z badań wynikało również, że ok. 60% nauczycieli i pedagogów w kontrolowanych placówkach specjalnych i ok. 85% w szkołach integracyjnych albo w ogóle nie znało języka migowego, albo posługiwało się nim na takim poziomie, który nie pozwalał na sprawną komunikację¹⁹.

Niestety niesłyszące dzieci najczęściej trafiają do szkoły bez znajomości żadnego języka, nawet na poziomie komunikatywnym. Wiek 5 lat jest decydującym momentem w rozwoju dziecka, jeżeli do tego czasu nie uda się wykształcić

¹⁸ A. Goc, *Głusza*, Warszawa 2022, s. 86.

¹⁹ Najwyższa Izba Kontroli, *Edukacja głuchych i niedosłyszących dzieci i młodzieży*, Warszawa 2022.

pełnej komunikacji w języku fonicznym czy też migowym, to pomimo przeciętnego poziomu inteligencji jest ono narażone na trudności w rozwoju, gdyż opanowanie języka jest warunkiem niezbędnym do rozwoju abstrakcyjnego myślenia.

Badania znajomości poziomu języka polskiego zostały przeprowadzone w 2009 roku na grupie ok. 50 licealistów z różnych szkół średnich dla niesłyszących w Polsce. Wykazały, że mimo 12 lat nauki średni poziom językowy uczniów to A2, przy czym poziom A2 osiągają obcokrajowcy po średnio dwóch latach nauki z intensywnością dwóch spotkań półtoragodzinnych w tygodniu. Dla porównania słyszący licealiści po zakończeniu edukacji osiągają poziom językowy C1/C2²⁰.

Z badania NIKu wynika, iż głusi uczniowie realizowali taką samą podstawę programową, jak ich słyszący rówieśnicy. Do potrzeb uczniów nie dostosowano podręczników, ani treści poleceń i pytań w części egzaminów zewnętrznych²¹.

W odpowiedzi na badania NIKu oraz interpelacje nr 38726 Wojciecha Króla z dnia 30.01.2023 z upoważnienia Ministra Edukacji i Nauki ówczesna Sekretarz Stanu Marzena Machałek napisała, że za problem edukacji głuchych nie odpowiada Ministerstwo tylko dyrektorzy szkół i surdopedagodzy²².

W rzeczywistości wadliwy jest system edukacji surdopedagogów, w którym brakuje lektoratów z PJM, zajęć przedstawiających kulturę Głuchych oraz odpowiednio wykwalifikowanej kadry akademickiej, a także wciąż występująca w społeczeństwie nieświadomość odnośnie potrzeb osób z zaburzeniami słuchu²³.

Głusi od lat walczą o wprowadzenie do edukacji dwujęzycznego systemu składającego się z języka ojczystego-PJM oraz języka obcego-języka polskiego. Proponowany system edukacji umożliwiłby naukę naturalnego dla głuchych języka migowego oraz po ówczesnym opanowaniu PJM również naukę języka polskiego²⁴.

Życie społeczne

Częścią kultury Głuchych jest również organizacja życia społecznego i towarzyskiego. W Polsce istnieją liczne stowarzyszenia, towarzystwa i związki zrzeszających osoby z uszkodzeniem słuchu. Głusi mają własne święta, np. Międzynarodowy

²⁰ J. Kowal, *Język polski jako obcy w nauczaniu Milczących Cudzoziemców. Analiza możliwości zastosowania metod nauczania języka polskiego jako obcego w edukacji niesłyszących*, Wrocław 2011.

²¹ Najwyższa Izba Kontroli, *Edukacja głuchych...*, op. cit.

²² <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=CPHJG9> [dostęp: 25.01.2025].

²³ A. Włodarczyk, *Głuchy pacjent...*, op. cit., s. 39.

²⁴ *Ibidem*, s. 47.

Tydzień Głuchych, którego zwieńczeniem jest Międzynarodowy Dzień Głuchych i Niedosłyszących przypadający na ostatnią niedzielę września²⁵.

Głusi nie biorą udziału w paraolimpiadzie, ponieważ ich niepełnosprawność nie wpływa na uprawianie sportu w porównywalnym stopniu z osobami z niepełnosprawnością wzroku czy też ruchu²⁶. Deaflympics, czyli igrzyska olimpijskie Głuchych, w których udział biorą słabosłyszący lub niesłyszący sportowcy z niedosłuchem w lepszym uchu wynoszącym co najmniej 55 dB. Tak jak igrzyska olimpijskie oraz igrzyska paraolimpijskie, igrzyska Głuchych odbywają się co 4 lata i podzielone są na sporty letnie i zimowe. Wszelkiego rodzaju sygnały dźwiękowe zastąpione są sygnałami wizualnymi w postaci ruchomych chorągiewek lub świateł. Zabronione jest używanie aparatów słuchowych oraz implantów słuchowych podczas uczestnictwa w rozgrywkach sportowych w celu zapewnienia równości²⁷.

Wśród Głuchych przed II wojną światową powstało czasopismo obecnie noszące nazwę „Świat ciszy”, które jest jedynym czasopismem w Polsce skierowanym do osób Głuchych i tworzonym głównie przez osoby Głuche²⁸.

Corocznie odbywają się wybory Miss i Mister Świata Głuchych. W 2016 roku wygrała Polka Iwona Cichosz²⁹, a rok później w 2017 tytuł zdobył Polak Mateusz Borowski³⁰.

Symbole

Tak jak inne społeczności również Głusi posiadają symbole, z którymi się utożsamiają. Są nimi: motyl, gdyż „Skrzydła motyla symbolizują barwność i piękno PJM, a trzepot skrzydeł odzwierciedla jego dynamikę i szybkość³¹” oraz kolor turkusowy (niektóre źródła mówią o kolorze niebieskim bądź ciemnoniebieskim), który został wybrany przez Światową Federację Głuchych jako symbol dumy i jedności³².

²⁵ <https://wfdeaf.org/get-involved/wfd-events/international-week-deaf/> [dostęp: 25.01.2025].

²⁶ <https://www.sortiraparis.com/pl/aktualnosci/paris-2024-igrzyska-olimpijskie/articles/318911-paraolimpiada-2024-dlaczego-osoby-nieslyszace-i-niedoslyszace-nie-biora-udzialu-w-igrzyskach> [dostęp: 25.01.2025].

²⁷ A. Włodarczyk, *Głuchy pacjent...*, op. cit., s. 30.

²⁸ <https://swiatciszy.pl/o-nas/> [dostęp: 25.01.2025].

²⁹ <https://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/635359> [dostęp: 25.01.2025].

³⁰ <https://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/634756> [dostęp: 25.01.2025].

³¹ <https://pzg.warszawa.pl/o-pjm-i-swiecie-gluchych/> [dostęp: 25.01.2025].

³² <https://wfdeaf.org/deaf-flag/> [dostęp: 25.01.2025].

Sztuka

Deaf arts, czyli sztuka Głuchych to forma ekspresji, w której Głusi artyści poruszają tematykę związaną ze swoim życiem, doświadczeniami oraz dyskryminacją doznawaną przez osoby niesłyszące/słabosłyszące żyjące wśród słyszącej większości. Sztuka tworzona przez głuchych artystów sięga I wieku p.n.e.³³, jednak jako nurt artystyczny powstał w latach 70 tych w Stanach Zjednoczonych, gdzie Głusi artyści odznaczyli się znaczącą obecnością³⁴. Powszechnymi symbolami przewijającym się w sztuce Głuchych są uszy, oczy i dłonie. Znanymi artystkami tworzącymi w tym nurcie są: Susan Dupor, której obraz *Rodzinny pies* (ang. *The Family Dog*) jest jednym z najszerzej znanych obrazów w sztuce Głuchych, Nancy Rourke z obrazami *Maska Dobroci* (ang. *Mask of Benevolence*), *Audytyzm* (ang. *Audism*) i *Prawo by być Głuchym* (ang. *Right to be Deaf*) oraz Justyna Kieruzalska z grafiką *Nie rozumiem co mówisz, napisz mi proszę*.

Sztuka Głuchych jest wielowymiarowa i obejmuje nie tylko obrazy czy grafiki. Damiel Katowski (artysta wizualny i performer) w swoich performansach *Czytam na głos* oraz *Czytam na głos II* przeczytał słowa Hymnu Polskiego oraz Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Drugi z performansów wykonał na jednym z warszawskich osiedli oraz przed Pałacem Kultury i Nauki w Warszawie z megafonem pielgrzymkowym na plecach. Fragment jego wystąpienia brzmi następująco:

Jeszcze Porsy nie zdęła,
Lea my żeczamy,
Co tam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Marsz, marsz Dąbrows
Z ziemi łoskie do Borsy.
Zam twog przewodem
Złączym się z narodem.

Przesziem Wisłę, przesziem Wartę,
Bodziem Polakami.
Nał nam przykłaŭ Bonaparte,
Jak zwyecji mamy (...)³⁵

³³ <https://deafhistory.eu/index.php/component/zoo/item/quintus-pedius?Itemid=143> [dostęp: 25.01.2025].

³⁴ <http://www.gag.art.pl/encyklopedia-sztuki-w-pjm/sztuka-gluchych-deaf-art/> [dostęp: 25.01.2025].

³⁵ A. Goc, *Głusza...*, op. cit., s. 7-8.

Opisując sens swoich performansów mówi: „Czytam na głos, bo tego oczekuje ode mnie Rzeczpospolita Polska. Zgodnie z artykułem dwudziestym siódmym Konstytucji RP »w Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski«. A więc ja, obywatel głuchy od urodzenia, mam mówić po polsku. Nawet jeśli nie potrafię, mimo że przez kilkanaście lat próbowałem się nauczyć. Nawet jeśli nie słyszę swojego głosu.³⁶”

W teatrze Głuchych wykorzystuje się taniec, gesty, pantomimę, język migowy czy też Miganie pantoMimiczne (ang. Visual Vernacular) w celu wciągnięcia widowni w świat przedstawienia.

Piosenki migane wykonuje się poprzez miganie słów piosenki i jednocześnie poruszanie się do rytmu, można je zobaczyć na przykład na stronie Polskiego Związku Głuchych Oddziału Mazowieckiego, który opublikował na niej m.in. zbiór kolęd w języku migowym³⁷.

Poezja migowa podzielona jest na kilka rodzajów: poezja ABC (oparta na kształcie dłoni zmieniającej się od litery A do Z), poezja kształtu (oparta na powtarzającym się kształcie dłoni), poezja liczbowa (oparta na kształcie dłoni zmieniającym się, np. od 1 do 5), poezja imienia (oparta na literowaniu imienia bądź nazwiska, zazwyczaj autora poezji) i poezja niestandardowa (oparta na sekwencji innych znaków, np. dni tygodnia)³⁸. Poezja migowa rozwijająca się w Polsce, opiera się głównie na powtarzającym się kształcie dłoni. W odróżnieniu od wiersza w języku polskim, w którym zachowuje się rym jedynie na końcu wersu, w języku migowym wszystkie słowa wykorzystane w wierszu muszą mieć ten sam kształt dłoni³⁹.

W sztuce Głuchych w zauważalnym stopniu przebija się motyw cielesności. Widoczny jest w pracach m.in. polskich artystów takich jak: Michał Justycki, Kazimierz Kicke, Olgierd Koczorowski, Marek Krzysztof Lasecki oraz Agnieszka Kołodziejczak.

W zakresie twórczości, która zyskała popularność w czasach współczesnych, Głusi artyści mogą pochwalić się udziałem w sztuce Drag Queen. Jej przedstawicielkami są Deafies in Drag, latynoski duet, który poza aktywnością w mediach społecznościowych oferuje swoim fanom występy na żywo⁴⁰.

³⁶ Ibidem, s. 10.

³⁷ <https://pzg.warszawa.pl/kolo-foto-filmowe/koledy-lulajze-jezuniu-przybiezeli-do-betlejem-w-jezyku-migowym/> [dostęp: 25.01.2025].

³⁸ <https://pzg.warszawa.pl/poezja-ksztaltu-m/> [dostęp: 25.01.2025].

³⁹ <https://pzg.warszawa.pl/poezja-migana/> [dostęp: 26.01.2025].

⁴⁰ <https://deafiesindrag.com/> [dostęp: 25.01.2025].

Podsumowanie

Brak oficjalnego uznania kultury Głuchych za kulturę mniejszości w Polsce nie jest równoznaczny z brakiem jej rozwoju i wielowymiarowości. Kultura Głuchych dotyka każdego aspektu życia jej członków i jest powodem do dumy wśród osób utożsamiających się z nią. Osoby Głuche od lat zabiegają o oficjalne uznanie PJM za język mniejszości, dokonanie tego ułatwiłoby uznanie kultury Głuchych za kulturę mniejszości i pozwoliłoby na jej prawną ochronę.

Kultura Głuchych to coś znacznie większego niż sam brak słuchu – to barwny i zróżnicowany świat oparty na języku migowym, wspólnych wartościach i doświadczeniach. Zapoznanie się z tą kulturą pozwoli dostrzec różnorodność ludzkich tożsamości i budować bardziej otwarte społeczeństwo.

Bibliografia

1. Atkin A., *No Longer Deaf to the Past. The history of deafness is as old as humanity*, „History Today”, Londyn 2015.
2. Dz. U z 2012 r. poz. 1169, ze zm.
3. Dz. U z 1997 r. nr 123, poz. 776, ze zm.
4. Dz. U z 2011 r. nr 209, poz. 1243, ze zm.
5. Goc A., *Głusza*, Warszawa 2022.
6. <http://www.gag.art.pl/encyklopedia-sztuki-w-pjm/sztuka-gluchych-deaf-art/>.
7. <https://deafhistory.eu/index.php/component/zoo/item/quintus-pedius?Itemid=143>.
8. <https://deafiesindrag.com/>.
9. <https://kulturawrazliwa.pl/blog/wiedza/czym-jest-kultura-gluchych/>.
10. <https://pzg.warszawa.pl/kolo-foto-filmowe/koledy-lulajze-jezuniu-przybiezeli-do-betlejem-w-jezyku-migowym/>.
11. <https://pzg.warszawa.pl/obsługa-gluchych/>.
12. <https://pzg.warszawa.pl/o-pjm-i-swiecie-gluchych/>.
13. <https://pzg.warszawa.pl/poezja-ksztaltu-m/>.
14. <https://pzg.warszawa.pl/poezja-migana/>.
15. <https://swiatciszy.pl/o-nas/>.
16. <https://wfdeaf.org/deaf-flag/>.
17. <https://wfdeaf.org/get-involved/wfd-events/international-week-deaf/>.
18. <https://www.bdhs.org.uk/timeline/essays-written-for-milan-international-congress-book/>.
19. <https://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/634756>.
20. <https://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/635359>.
21. <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=CPHJG9>.
22. <https://www.sortiraparis.com/pl/aktualnosci/paris-2024-igrzyska-olimpijskie/articles/318911-paraolimpiada-2024-dlaczego-osoby-nieslyszace-i-niedoslyszace-nie-biora-udzialu-w-igrzyskach>.

23. <https://www.youtube.com/watch?v=io7z5PftOU4>.
24. Iwanicka B., Iwanicki J., *Kultura Głuchych a technologie wspomagające słyszenie. Między cyborgizacją a luddyzacją osób z wadami słuchu*, „Kultura Współczesna”, Warszawa 2018.
25. Januszewicz M., Jura M., Kowal J., *Każdy ma prawo do nauki. Prawo głuchych do dostępu do języka i edukacji*, [w:] *Edukacja głuchych*, red., M. Szak, Warszawa 2014.
26. Kowal J., *Język polski jako obcy w nauczaniu Milczących Cudzoziemców. Analiza możliwości zastosowania metod nauczania języka polskiego jako obcego w edukacji niesłyszących*, Wrocław 2011.
27. Mitchell R. E., Karchmer M. A., *Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States*, „Sign Language Studies”, Waszyngton 2004.
28. Najwyższa Izba Kontroli, *Edukacja głuchych i niedosłyszących dzieci i młodzieży*, Warszawa 2022.
29. Orzechowska J., Orzeł M., Przybylska E., *Poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych*, Lublin 2020.
30. *Osoby Głuche w Polsce 2020. Wyzwania i Rekomendacje*, red. B. Imiołczyk, Warszawa 2020.
31. Włodarczyk A., *Głuchy pacjent – wyzwania i potrzeby*, Konin 2018.